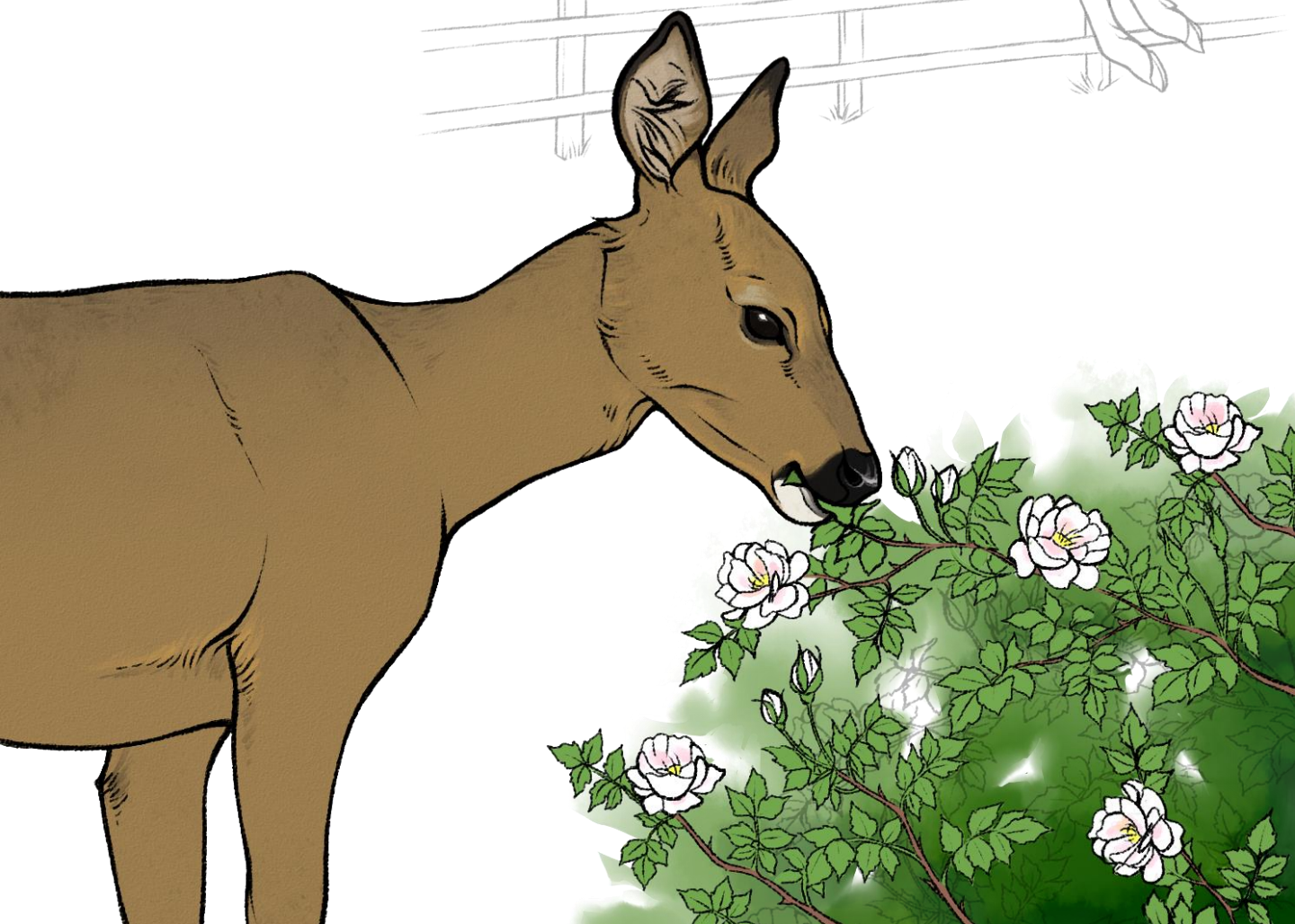
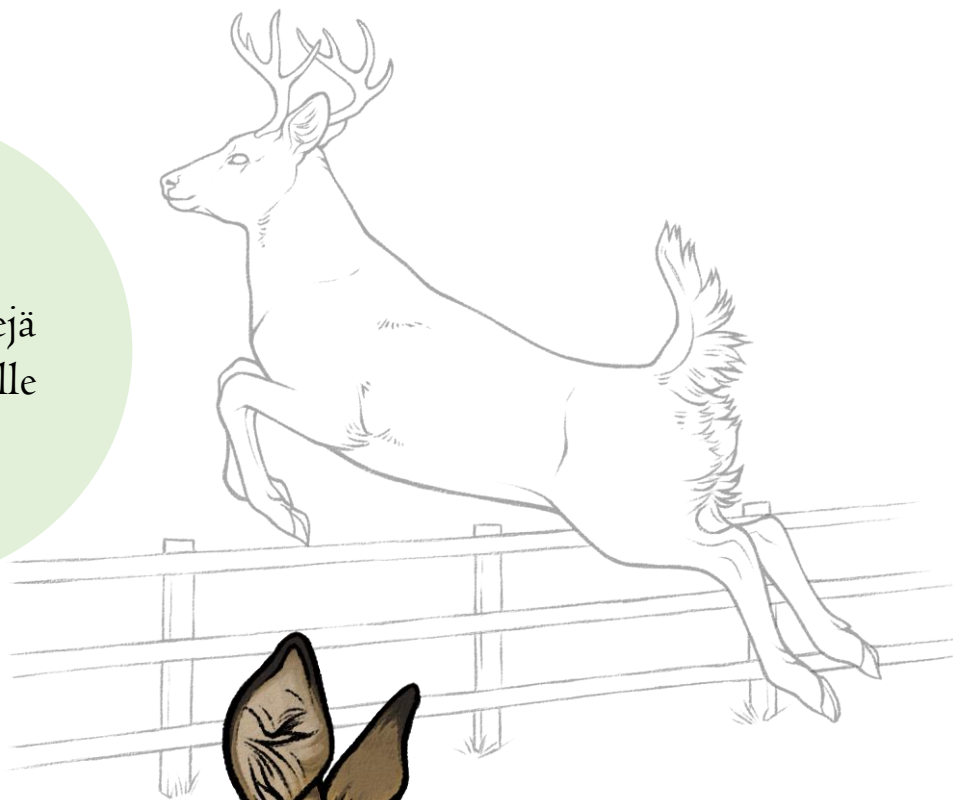


OH, DEER!

KAURIIDEN TORJUNTAOPAS

Tietoa ja vinkkejä
kotipuutarhureille



Lotta Laupainen (2024)

OH, DEER!

KAURIIDEN TORJUNTAOPAS

Alkusanat

Tämä opas tarjoaa kotipuutarhureille tietoa kaurisvahinkojen ennaltaehkäisemiseksi aina lajiymmärryksestä toiminnan suunnitteluun. Opas on toiminnallinen osa opinnäytetyöstä ”Kauriinkestävä puutarha”, jonka aineisto koostuu aiemmasta tietoperustasta, lähdetarkasteluista ja asiantuntijoiden teemahaastatteluista. Oppaaseen niistä on kerätty keskeisimmät tärpit. Kaurislajeiksi on rajattu valkohäntäkauris ja metsäkauris, jotka ovat Suomessa yleisimpiä puutarhojen vieraita.

Kuva: Saara Stenman, 2023



Kotipuutarhojen kaurisvieraat

Valkohäntäkauris
(*Odocoileus virginianus*)

Säkäkorkeus: 90–115 cm

Paino: 60–90 kg

Tunnistaminen: Lajin tärkein tuntomerkki on pitkä ja alta valkoinen häntä, jonka eläin nostaa pystyyn varoitussignaalina säikähtäessään. Kesällä valkohäntäkauriin karvapeite on punertavan ruskea ja syksyllä vaaleanharmaa. Pukin sarvet kaartuvat sisäänpäin. (Rintala ym., 2021; Suomen riistakeskus, 2023a)

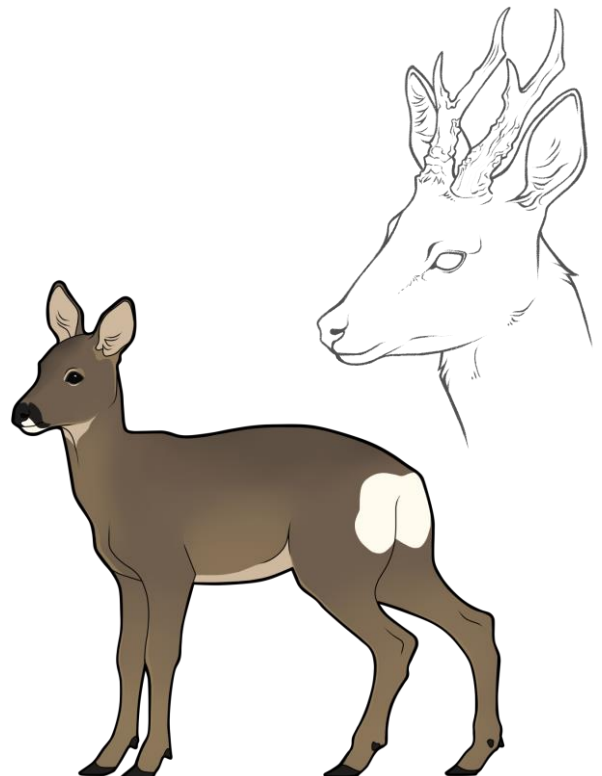


Metsäkauris
(*Capreolus capreolus*)

Säkäkorkeus: 65–75 cm

Paino: 15–35 kg

Tunnistaminen: Metsäkauriin tuntomerkkejä ovat valkoinen peräpeili ja mitättömän lyhyt häntä, joka on kätkeyty kolmiomaisen nahkapoimun sisään. Kesällä metsäkauriin karvapeite on punertavan ruskea ja talvella harmaanruskea. Pukin sarvet ovat piikikkäät. (Luke, n.d.; Suomen riistakeskus, 2023b)



Olennaista kauriiden vuosirytmistä ja ekologiasta

Valkohäntäkauriiden kiima-aika on marraskuun aikoihin, jolloin vasat syntyvät toukokuun paikkeilla.

Valkohäntäkaurispukit saattavat vierailta kotipuutarhoissa jo syksyllä hangatakseen sarviaan puihin ja pensaisiin.

Syksyllä puista löytyvät hankausjäljet, jotka sijoittuvat 50-100 cm korkeuteen viittaavat valkohäntäkauriiseen.

Metsäkauriilla on viivästynyt sikiön kehitys ja kiima-aika heinä-elokuun vaihteessa. Metsäkaurispukeilla kiimakäyttäytyminen alkaa näkyä jo touko-kesäkuussa, minkä ansiosta sarvien kehitys on myös keväällä ja sarvien kelominen alkaa alkukesällä. Kelomisella tarkoitetaan toimea, jossa kauris hankaa karvaisen pintakerroksen sarvistaan pois.

Kesällä puista löytyvät hankausjäljet, jotka sijoittuvat noin 50 cm korkeuteen viittaavat metsäkauriiseen.

Sarvien hankaamisessa erityisesti kuuset ovat karkean kaarnansa vuoksi kauriiden suosiossa. Joissakin taimistoyrityksissä on havaittu, että jalopähkinät ovat olleet myös suosittu sarvien kelomisen kohde.

Metsäkauriilla on tapana jättää kesällä syntyvät vasat kyhjöttämään piiloon melko pitkiksi ajoiksi. Vasoja voi silloin löytyä myös puutarhoista. Metsäkauris hylkää vasansa helposti, minkä vuoksi niitä ei saisi lähestyä. Lemmikkikoiriakaan ei saisi pitää piholla tässä tapauksessa irti, sillä yksikin purema voi johtaa hennon vasan menehtymiseen.

Perusekologiasta Riistakeskus piti huomionarvoisena molempien lajien 1–2 kg:n ravinnontarvetta vuorokaudessa. Pääravintona ne käyttävät ruohovartisia kasveja, mutta myös pensaiden ja puiden versoja sekä varpuja. Sen takia talvella esimerkiksi pensasmustikoiden, omenapuiden, koivujen ja haapojen ohuet versot ovat vaarassa tulla syödyiksi.

Luonnonvarakeskukselta ja Riistakeskukselta kerrottiin kauriiden aktiivisuuden vaihtelevan kotipuutarhoissa vuodenajoittain. Kesällä luonnonravintoa on tarjolla runsaasti ja vierailut sen myötä vähenevät, mutta syksyllä ja talvella ne hakeutuvat herkemmin puutarhoihin.

Rinne, A., Tahvonen, T. & Aikio, S. (2023). Suomen Riistakeskus. (2013).

Kauriiden torjunta

Kauriiden tuhojen ennaltaehkäisemisen haastavuus on monen tekijän summa. Puutarhassa säännöllisesti vierailevien aikuisten kauriiden sekä erityisesti näiden jälkeläisten ihmispelko on kadonnut. Ne ovat oppineet nopeasti jättämään ihmiset huomiotta ja tottuneet ulkonäköömme sekä etenkin hajuihimme.

Kauriille kelpaa lähes kaikki kasvit, vaikka ne eivät yleensä pidä lajeista, jotka ovat voimakastuoksuisia, karvaisia, tahmeita, teräviä tai piikikkäitä. Ne eivät myöskään pidä yleensä kasveista, jotka ovat katkeran makuisia, myrkyllisiä tai sisältävät maitiaisnestettä. (Janzon, 2018, s. 86; s. 90).

Luonnonvarakeskus ja Riistakeskus sanoittivat kauriiden kotipuutarhavierailujen syyksi kaksi elinehtoa – **ravinnon** ja **suojan**.

Lähdetarkastelu eri maiden kauriiden torjunnan keinoista

Kauriiden torjunnan keinojen ja ratkaisujen kartoittamiseksi tehtiin lähdetarkastelu saatavilla olevista verkkolähteistä. Hakukoneosumia kartoitettiin Suomesta, Pohjois-Amerikasta, Ruotsista ja Saksasta. Tuloksista koottiin alla oleva analyysi- ja yhteistarkastelutaulukko. Kokonaismainintojen määrä oli 176.

Oman toiminnan muutos	Mekaaninen torjunta	Kasvivalinta	Kauriiden määrän vähennys	Karkottaminen
Pihalla liikkuminen, suojaisuuden vähentäminen, ruokinta, ruokinnan lopettaminen, puiden alaoksien poisto, siisteyden ylläpito, kasvien sijoittelu, kompostien suojaaminen, parvekkeella tai kasvihuoneessa kasvattaminen	Aita, verkotus, sähköpaimen, kasviryhmien rajausta, siima, runkosuoja, peuranestesilta, kuormalavat, harso- ja harsotunneli, tukikepit kasvien välissä, aidan ja vallihaudan yhdistelmä	Kasvilistat, kumppanuuskasvit, houkutuskasvit, keltaiset kukat, piikikkäät kasvit	Talviruokinnan vähentäminen, metsästys	Hätyyttely, riistanauha, Trico, muut haju- tai makuaineet, koira, pelätin, keltainen väri, haisevien puuvartisten (mustaselja, tuomi) oksien sitominen suojeltavan kasvin osiin, kalkkimaali
Yhteensä 21 mainintaa	Yhteensä 70 mainintaa	Yhteensä 27 mainintaa	Yhteensä 5 mainintaa	Yhteensä 53 mainintaa
11 %	39 %	15 %	2 %	30 %

Mekaaninen torjunta

Tehokkain keino kaurisvahinkojen ehkäisemiseen on aitaaminen ja pääsyn estäminen kokonaan. Aidan tulisi olla vähintään 1,8 m korkea, mutta varmempaa on pystyttää 2,2–2,4 m korkea aita. Luonnonvarakeskuksen mukaan parhaassa kunnossa oleva valkohäntäkaurispukki voi hypätä kaksimetrisen aidankin yli, mutta naaraat ja vasat eivät välttämättä pysty samaan.

Metsäkauriiden kohdalla Espoon puutarhayhdistyksellä on havaittu, että ne ryömivät helposti alle 25 cm kokoisesta välistä aidan alta. Myös verkon silmäkoko on tärkeä, sillä Riistakeskuksen mukaan metsäkauris tulee 20 cm:n verkon silmäkoosta läpi ja silmäkoon olisi tämän takia oltava enintään 10 x 15.

Tiettyjen kasviryhmien rajaamisessa voi riittää matalampi aita. Erään puutarhayhdistyksen jäsenen kokemuksen mukaan kasvimaan rajaamiseen riittää 1,5 m korkea aita. Luonnonvarakeskukselta arveltiin, etteivät kauriit halua joutua katiskan kaltaiseen loukkuun ja siksi eivät mielellään hyppää pienelle aidatulle alueelle. Valkohäntäkauriin pitkä kaula kannattaa muistaa aidan korkeutta mietittäessä.

Riistakeskuksen näkemyksen mukaan sähköpaimen voi olla kallis, mutta hyvin toimiva ratkaisu ja kauriiden poissa pitämiseen riittäisi 4–5 aitanauhaa, jotka yltyvät 1,8 m korkeuteen. Taimistoyrityksiltä annettiin pieneen kotipuutarhaan vinkiksi sähköpaimenen laittamisen yöaikaan ja päivisin pois, kunhan siitä on naapureiden kanssa sovittu.

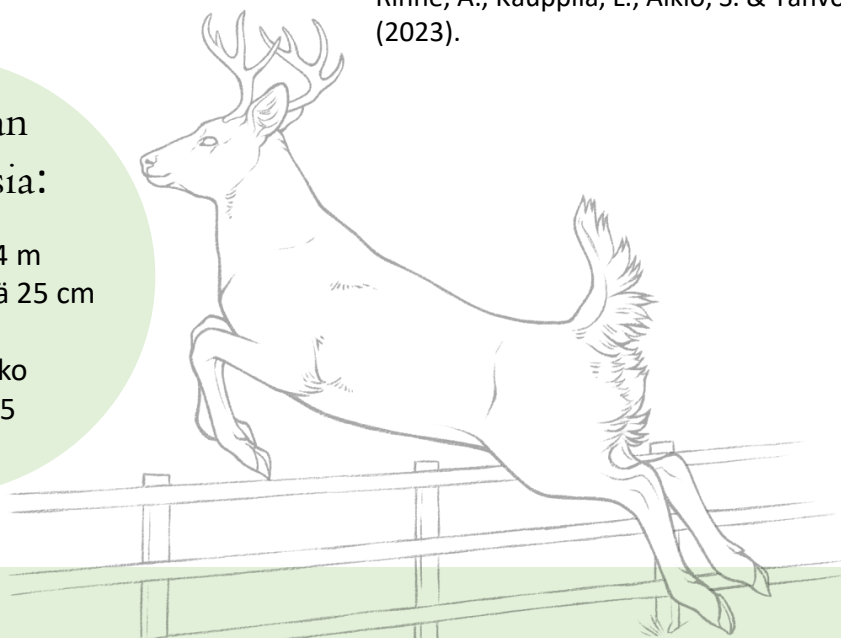
Puuntaimien suojaaminen on erityisen tärkeää syömisen sekä sarvien hankaamisen osalta. Erään puutarhayhdistyksen jäsen laittaa puuntaimien ympärille verkot syyskuussa ja ottaa ne kesäaikaan pois. Verkkojen käytössä tulisi myös kiinnittää huomiota silmäkokoan, sillä toisella puutarhayhdistyksen jäsenellä kauriit olivat syöneet hevoskastanjan taimien lehdet 12 x 12 verkon silmäkoon läpi.

Riistakeskukselta neuvottiin lavankaulusten peittämistä verkolla. Rimann kiinnittäminen lavankauluksen päälle laitettavaan verkkoon lisää helppokäyttöisyyttä, kun verkon voi helposti nostaa pois tieltä ja takaisin tarpeen mukaan. Verkotus on myös ratkaisuna edullinen.

Rinne, A., Kauppila, L., Aikio, S. & Tahvonen, T. (2023).

Hyvän aidan ominaisuuksia:

- ✓ Korkeus 2,2–2,4 m
- ✓ Alle ei saa jäädä 25 cm kokoista väliä
- ✓ Verkon silmäkoko enintään 10 x 15



Karkottavat keinot

Karkottavien keinojen haasteena on kauriiden kesyyntyminen ja oppivaisuus. Espoon puutarhayhdistyksellä oltiin kokeiltu ääniin, valoihin, vereen, lampaanvillaan ja liiketunnistimiin pohjaavat karkotuskeinot, eikä mikään niistä kestänyt kahta viikkoa pidempään kauriiden tottumisen ansiosta.

Karkottavien keinojen joukosta hyvin toimivana on pidetty Berner Oy:n lampaanrasvapohjaista Trico hirvieläinkarkotetta. Riistakeskuksen mukaan aineen olevan kaikille hirvieläimille niin pahanmakuista, että ne oppivat jättämään aineella käsitellyt kasvit satavarmasti rauhaan.

Ammattikäytön Trico on paksua ja valkoista sekä värjää kasveja, minkä takia sen soveltuvuutta kotipuutarhoihin tulee harkita. Riistakeskukselta neuvottiin Tricon toimivan myös 10–20 % laimennettuna ja heiltä Tricoa saa vain ammattikäyttöön 55 €:n hintaan.

Käyttökokemuksissa on noussut kuitenkin esiin eroja valmisteiden tehossa, riippuen käytetäänkö ammattikäyttöön tarkoitettua Tricoa vai kuluttajakäytön Trico Gardenia.

Joissakin taimistoyrityksissä on havaittu ammattikäytön Tricon sopivan hyvin metsäpuiden taimille, mutta joillakin koristekasveilla se saattaa polttaa runkoja ja siksi ainetta tulisi käyttää varoen.

Erään puutarhayhdistyksen jäsen piti Nassut pois -tuoksupalloja toimivana keinona, joita hän siirteli puutarhassaan kauriiden liikkeiden mukaan. Hän myös piti kumppanuuskasveja kokeilemisen arvoisena keinona, esimerkiksi kauriiden välttämisen narsissin istuttamista herkullisempien krookusten sekaan.

Riistakeskus kertoi keltaisen riistanauhan pitävän kauriit loitolla ehkä viikon tai kaksi. Heiltä neuvottiin käyttämään riistanauhaa kahdessa kerroksessa, ensimmäinen 50 cm:n ja toinen rinnan korkeudelle. Nauhat olisi hyvä kiertää tolppien väliin, jotta tuuli ottaisi niihin eri suunnista kiinni ja saisi ne heilumaan enemmän. Nauhat kannattaa lisäksi asettaa reilusti ennen kasvustoja, sillä muuten kauriit syövät kasveja niiden välistä.

Rinne, A., Kauppila, L., Aikio, S., Saarimaa, T. & Tahvonen, T. (2023).



Muut lisäykset kauriiden torjunnasta

Seurakuntayhtymillä yksittäisiä kasveja on suojattu aitaamalla ja monivuotisia kasveja on leikattu voimakkaasti rungollisiksi, koska kauriit muuten kaluavat niiden alaosat.

Hautausmailla tarpeeksi pieniä istutuksia voidaan perustaa esimerkiksi lyhtyjen sisään.

Riistakeskukselta neuvottiin ottamaan paikalliseen metsästysseuraan yhteyttä, mikäli omistaa tarpeeksi suuren ja metsästykseen soveltuvan tontin tai puutarhan. Valkohäntäkauris tarvitsee 500 hehtaaria yhtenäistä maa-aluetta pyyntiluvan saamiseksi.

Maat täytyy vuokrata ensin metsästysseuralle, jotta tontin voi liittää pyyntilupa hakemukseen. Laki kieltää ampumisen 150 m lähempänä asutusta, mutta asukkaan luvalla pihassakin voi ampua. Metsäkauriita sen sijaan voi metsästää maanomistajan luvalla. Tällöin on muistettava kuitenkin se, että mikäli eläin kaatuu naapurin puolelle, on kaadosta ilmoitettava maanomistajalle ja sovittava kumpi sen pitää.

Espoon puutarhayhdistykseltä neuvottiin kieltämään kauriiden ruokinta metsästysseurojen toimesta omilla mailla ja ruokintaa varten niitä ei kannattaisi vuokrata ollenkaan.

On tärkeää muistaa, etteivät kauriit tee kotipuutarhassa tuhoja pahanilkisyyttään, vaan syövät nälkäänsä. Eläinten kanssa olisi hyvä pystyä elämään sovussa.

Kaksi erään puutarhayhdistyksen jäsentä kertoi ruokkivansa kauriita puutarhoissaan ja huomanneen kauriiden jättävän sen ansiosta pihan muut puutarhakasvit rauhaan.

Kolmen kauriin ruokkimiseen talven yli menee noin 15 säkkiä Hankkijan Riista-Elo ravintopellettejä. Yhden säkin kustantaessa 18 € tulee ruokinnan loppukustannukseksi noin 270 €. Kun ruokinta puutarhassa on keväällä lopetettu, ovat kauriit ihmetelleet pihalla muutaman päivän ja lähteneet sen jälkeen pois.

Luonnonvarakeskus kuvasi tilannetta kaksiteräiseksi miekaksi, joka voi vaikuttaa kumpaan suuntaan vain. Jos kauriit on houkuteltu pihaan ruoalla, ne todennäköisesti rupeavat kartoittamaan ympäriltään myös muuta ravintoa. Jos ne taas ovat tulleet alun perin puutarhakasvien houkuttelemana, voi ruokinta harhauttaa niitä pois kasvien syömisestä.

Riistakeskus muistutti, että pikkulintuja ruokittaessa maahan varisseet jyvät voivat houkutella paikalle niin kauriita kuin rottia ja hiiriäkin. Jos haluaa ruokkia vain pikkulintuja, kannattaa käyttää enemmän tarpeeksi korkealle ripustettua ruokinta-automaattia.

Torvinen, J., Rinne, A., Kauppila, L., & Aikio, S. (2023).

Kauriiden herkkukasvit

Välttä tai suojaa hyvin

Herkkukasvit on koottu opinnäytetyön haastattelumateriaaleista ja Pirjo Keskinen opinnäytetyöstä.

Puut ja pensaat

- Marjakuusi
- Ruusut
- Omenapuut ('Pekka' kestävin)
- Kultasade
- Tuurenpihlaja
- Päärynä
- Sirotuomipihlaja
- Tuijat
- Pallohortensia
- Syysshortensia
- Syreenit
- Aroniat
- Punaherukka

Kausikukat

- Tulppaanit
- Krookukset
- Leikkokukat
- Neilikat
- Orvokit
- Begoniat
- Vaalealehtiset tarhabegoniat
- Krysanteemit
- Verenpisara
- Pelargoni
- Risiini

Perennat

- Idänkurjenpolvi
- Amerikankeijunkukka
- Palavarakkaus
- Vaalealehtiset kuunliljat
- Arovuokko (Nuput syödään)

Hyötykasvit

- Raparperi
- Peruna
- Porkkana
- Mansikka
- Persilja

Pienet puuntaimet kannattaa aina suojata esimerkiksi verkolla!

Kauriiden inhokkikasvit

Suosi näitä

Inhokkikasvit on koottu opinnäytetyön haastattelumateriaaleista, Pirjo Keskinen opinnäytetyöstä ja Viherlassilan listauksesta.

Puut ja pensaat

- Alppiruusut (Nuput saatetaan syödä)
- Saarni
- Tammi
- Tuomi
- Jalopähkinät
- Marjatuomipihlaja
- Kanukat
- Heisiangervot
- Pensasangervot
- Norjanangervo
- Syreeni
- Kartiokuusi
- Hanhikit
- Herukat
- Tyrni
- Happomarja
- Vuorimänty
- Karviainen
- Saarnivaahtera
- Japaninvaahtera
- Lännenaralia
- Koivu
- Puksipuut
- Isopähkinäpensas
- Tuhkapensaat
- Ruusuorapihlaja
- Näsiät
- Idänhopeapensas
- Lännehopeapensas
- Monet sorvarinpensaat
- Onnenpensaat
- Orjanlaakerit
- Kapealehtikalmia

Puut ja pensaat

- Kerria
- Magnoliat
- Mahonia
- Pensaspioni
- Kuuset
- Japaninkellovaivero
- Valeakaasia
- Terttuselja
- Heidet
- Jotkin sypressilajikkeet

Kausikukat

- Narsissit
- Kanerva
- Aurinkoliisa
- Samettikukka
- Marketta
- Hopealehti
- Koristekaali
- Kevätkellot

Kauriiden inhokkikasvit

Suosi näitä

Perennat

- Pionit
- Iirikset
- Kirjavalehtiset kuunliljat
- Pikkusydän
- Särkynytsydän
- Loistosalvia
- Ketoneilikka
- Tuoksumatara
- Tarhapäivänlilja
- Hopeatäpläpeippi
- Jalopähkämö
- Kangasajuruoho
- Kärsämöt
- Jättipoimulehti
- Laukat
- Akileijat
- Marunat
- Kellot
- Ritarinkannukset
- Sormustinkukat
- Alvejuurikasvit
- Jouluruusut
- Illakko
- Kuismat
- Lupiinit
- Harmaakäenkukka
- Mintut
- Luhtalemmikki
- Kissanmintut
- Käenkaalit
- Siperian unikko
- Idänunikko
- Nukkapähkämö

Hyötykasvit

- Yrtit
- Rosmariini
- Mäkimeirami
- Valkosipuli

Huomaa, että kauriilla ja kasveilla voi olla yksilökohtaisia eroja. Täysin kauriin kestäviä kasvilajeja on vaikeaa määrittää, sillä opportunistisina syöjinä ja ihmisiin tottuneina ne maistelevat kotipuutarhoissa mielellään kaikkea. Siten kasvilistat ovat ohjeellisia, eivätkä lajit satavarmoja.

Lähteet

Janzon, L-Å. (2018). Växter som tar kampen mot rådjuren. *Natur & Trädgård*, (4), 82–95

Keskinen, P. (2019). *Soveltuvien perennojen valinta hautausmaan hoitohaudoille hirvieläinten tuhojen vähentämiseksi* [opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu].
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905057658>

Luonnonvarakeskus. (n.d.). *Metsäkauris*.
<https://www.luke.fi/fi/luonnonvaratieto/tiedetta-ja-tietoa/pienriista/metsakauris>

Rintala, J., Kukko, T. & Kauhala, K. (2021). *Valkohäntäkauris (valkohäntäpeura)*.
<https://vieraslajit.fi/lajit/MX.47629>

Suomen riistakeskus. (2013). *Metsäkauris*.
<https://riista.fi/wp-content/uploads/2013/03/Metsakauris.pdf>

Suomen riistakeskus. (2023a). *Valkohäntäpeuran metsästys*.
<https://www.riistainfo.fi/vastuullinen-metsastaja/hirvielaimiin-liittyvat-koulutusmateriaalit/valkohantapeuraan-liittyvat-koulutusmateriaalit/valkohantapeuran-metsastys-valkohantapeura-riistalajina/>

Suomen riistakeskus. (2023b). *Metsäkauris*.
<https://riista.fi/game/metsakauris/>

Viherlassila. (2023). *Suojaa puutarhasi peuroilta*.
<https://viherlassila.fi/2023/10/suojaa-puutarhasi-peuroilta/>

Haastattelut

Aikio, S. Erikoistutkija, riistaekologia. Luonnonvarakeskus.

Kauppila, L. Puheenjohtaja. Espoon puutarhayhdistys.

Rinne, A. Hirvitalousaluesuunnittelija. Riistakeskus.

Saarimaa, T. Taimistoviljelijä. Hongiston taimisto.

Tahvonen, T. Toimitusjohtaja. Puutarha Tahvoset.

Torvinen, J. Työnjohtaja. Vantaan seurakuntayhtymä.

Kuvat

Laupiainen, L. (2024).

Stenman, S. (2023).